

ePOOKI

OULUN AMMATTIKORKEAKOULUN TUTKIMUS- JA KEHITYSTYÖN JULKAISUT ISSN 1798-2022

ePooki 64/2019

Koulutusvalinnat vaikuttavat yhä sukupuolten tasa-arvoon – opettajien ja ohjaajien tuki nuorille on tärkeää

Halonen Laura

21.10.2019 ::

Koulutuksella on merkittävä vaikutus sekä naisten että miesten asemaan työmarkkinoilla, työuraan, palkkaukseen ja muihin elämään kiinteästi kytkeytyviin asioihin. Koulutuksellinen eriytyminen eli sukupuolen mukainen segregatio tarkoittaa koulutuskontekstissa sitä, että miehet ja naiset sijoittuvat työelämässä ja yhteiskunnassa eri toimialoille, ammatteihin ja tehtäviin. Eriytyminen näyttäytyy myös naisten ja miesten erilaisina urapolkuina ja rajoittuneina koulutusvalintoina.

KUVA: Gajus/Shutterstock.com

Nuorten koulutusvalinnat ovat maassamme voimakkaasti sukupuolen mukaan eriytyneet. Naiset hakeutuvat pääsääntöisesti sosiaali- ja terveys- sekä kasvatusalalle ja miehet puolestaan teknisille aloille. Eri alojen sukupuolen mukaisen eriytymisen taustalla ovat yhteiskunnan rakenteelliset sekä alueelliset tekijät muun muassa työmarkkinoilla. Eriytymiseen vaikuttavat myös edelleen stereotyyppiset käsitykset miesten ja naisten aloista ja töistä sekä kulttuuriset odotukset naisten suuntautumisesta hoivan ja kasvatuksen pariin. Naisille työn ja perheen yhteensovittaminen on edelleen haasteellisempaa kuin miehille. Ongelmana sukupuolen mukaan eriytyneissä koulutus- ja työmarkkinoissa on, että ne ylläpitävät ja vahvistavat naisten ja miesten välisiä eroja ansioissa ja eläkkeissä. Sukupuolettuneet koulutusmarkkinat saattavat lisäksi aiheuttaa työvoimapulaa aloilla, joissa yksi sukupuolista on vahvemmin edustettuna. ^[1]

Sukupuolen mukaista eriytymistä tapahtuu erityisesti siirryttäessä perusopetuksesta toisen asteen ammatillisiin opintoihin. Yhtä lailla eriytyminen näkyy myös ammattikorkeakouluissa, joissa suurimmat alat ovat vahvasti sukupuolettuneita. ^[1] Ammattikorkeakouluissa terveys- ja hyvinvointialalla opiskelijoista naisia on 83 prosenttia ja puolestaan tekniikan alalla miesopiskelijoita 84 prosenttia ^[2]. Huolestuttavaa suomalaisen koulutusvalintojen eriytyminen on myös siksi, että olemme EU-tasollakin yksi sukupuolen mukaan segregoituneimpia maita. Koulutusvalintojen suhteen Suomi on EU-maiden segregoitunein ja työmarkkinoiden sukupuolettumisen suhteen neljänneksi eriytynein. ^[1]

Tässä artikkelissa esitetään sukupuolettuneiden koulutusvalintojen syitä tuoreen nuoris- ja opiskelijatutkimuksen kautta. Lopuksi pohditaan sitä, miten ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulutuksen toimijat, opettajat ja ohjaajat, voivat osaltaan edistää tasa-arvoa koulutuksen kentällä ja tukea nuoria löytämään mahdollisuuksia ja erilaisia tulevaisuuden näkymiä.

Useat tekijät ohjaavat nuorten koulutusvalintoja

Uusimman Nuorisobarometrin ^[3] mukaan nuorten koulutusvalintoja ohjaa vahvasti vanhempien koulutustausta. Koulutusvalinnan onnistumiseen vaikuttavat myös perhetilanne ja nuoren aiempi koulumenestys, mikäli onnistumisen mittarina pidetään tutkinnon saavuttamista. Tutkinnon loppuun suorittamisen todennäköisyys kasvaa entisestään, jos nuori pääsee opiskelemaan ensisijaisen hakutoiveensa mukaiseen opiskelupaikkaan. Onnistuneessa koulutusvalinnassa onkin kyse nuoren voimavarojen, vahvuuksien ja toiveiden tiedostamisen sekä erilaisten koulutusvaihtoehtojen kohtaamisesta. Nuori tarvitsee luotettavaa tietoa erilaisista vaihtoehdoista ja aloista sekä konkreettisia kokemuksia alalla työskentelystä. Kesätyöt ja harjoittelupaikat ovatkin nuorisobarometrin mukaan erityisesti ammatillisesti suuntautuneille nuorille miehille ensiarvoisen tärkeitä tiedon lähteitä tulevaisuuden koulutusvalintojen tueksi.

Nuori tekee koulutusvalintaansa usein tilanteessa, jossa sukupuolen ja identiteetin kytkös on voimakas. Valintaan vaikuttavat jo aiemmin lähipiiriin, koulun, erilaisten yhteisöjen ja harrastusten, kaveripiiriin sekä median kautta välittyneet käsitykset sukupuoletuista. Koulutusvalinnan taustalla vaikuttavat myös nuoren omat mielikuvat ja käsitykset aloista ja ammateista ja niiden sukupuolisidonnaisuudesta. ^[1] Pääsääntöisesti ammatillista koulutusalan valintaa ohjaa kiinnostus kyseistä alaa kohtaan, mahdollisuus konkreettiseen tekemiseen, itsensä toteuttamiseen ja luovuuteen sekä esimerkiksi mahdollisuus tehdä harrastuksesta ammatti ja työ. ^[4] Ammatillisesti suuntautuneissa koulutusvalinnoissa näyttäytyy myös vahvasti halu päästä nopeasti kiinni työelämään. ^[3]

Nuorisotutkimusverkoston ja Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiön yhteistyössä toteutettavassa, Valtioneuvoston kanslian selvitys- ja tutkimustoiminnan rahoittamassa Purkutalkoot -hankkeessa on selvitetty tekijöitä, jotka kytkeytyvät nuorten epätyyppillisiin koulutusvalintoihin toisen asteen ammatilliseen koulutukseen siirryttäessä. ^[1] Epätyyppillisellä valinnalla tarkoitetaan tässä tapauksessa tilannetta, jossa yli 80 prosenttia koulutusalan tai -nimikkeen opiskelijoista edustaa eri sukupuolta kuin valinnan tehnyt nuori itse.

Keskeisinä havaintoina tutkimuksessa nousi esiin, että erityisen tärkeää on vaikuttaa sukupuolen mukaiseen eriytymisen purkamiseen jo perusopetuksessa. Nuoret ja heidän vanhempansa tarvitsevat tietoa koulutuksen ja työmarkkinoiden sukupuolen mukaisesta eriytymisestä ja sen seurauksista. Tärkeää on myös vahvistaa nuorten käsitystä ja mielikuvia siitä, että eri aloilla, ammateissa ja työtehtävissä voi työskennellä sukupuolesta riippumatta. ^[1]

Alueellisen elinkeinoelämän rakenteella ja työmarkkinoiden koolla nähtiin myös vahvaa vaikutusta epätyyppillisten valintojen tekemiseen. Naisten epätyyppilliset koulutusvalinnat korostuivat paikkakunnilla, joissa teollisuus tai rakentaminen työllistivät paljon. Miesten epätyyppillisiä valintoja tapahtui eniten väkiluvultaan suurissa kaupungeissa. ^[1]

Työnantajien ja oppilaitosten yhteistyönä tulisi kehittää malleja ja työpaikkakulttuuria monipuolisten ammatillisten roolimallien esiintuomiseksi. Tärkeänä nähtiin myös muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvien naisten ja nuorten miesten koulutusvalintojen ja uranäkymien monipuolistaminen. Purkutalkoiden

tutkimuksen mukaan harrastuksilla on myös vahvaa vaikutusta koulutusvalintojen tekemiseen. Tukemalla sukupuolen mukaan epätyypillisiä harrastuksia sekä koulussa että vapaa-ajalla voidaan tukea nuoren omien vahvuuksien ja kiinnostuksen kohteiden tunnistamista. ^[1]

Opettajat ja ohjaajat avaavat mahdollisuuksia

Miten ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulutuksen kentällä toimivat opettajat ja ohjaajat voivat osaltaan tukea nuorta koulutusvalinnan tekemisessä, moninaisten mahdollisuuksien ja urapolkujen rakentamisessa?

Ensinnäkin kaikkien tulisi pysähtyä tutkimaan omaa arvomaailmaansa, asenteitaan ja toimintatapojaan. Keskeistä on pohtia, millaisena opettajien ja ohjaajien asenteet näyttäytyvät arjessa, käytetyssä kielessä ja konkreettisessa tekemisessä? Mikä on suhde eri alojen koulutuksiin ja miten kohdataan eri aloilla opiskelevia nuoria? Tuetaanko tiedostamatta stereotyyppisiä sukupuolirooleja ja ohjaavatko ne toimintaa oppilaitoksissa? Opettajan ja ohjaajan tulee työssään ymmärtää, millaisilla pedagogisilla ratkaisuilla edistetään tasa-arvoa ja millaisia kulttuurisia merkitysrakenteita tuodaan esiin.

Sukupuolettuneiden koulutus- ja työmarkkinoiden purkamiseksi on myös mahdollista löytää ratkaisuja. Ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulutuksen vahvuutena on työelämäyhteistyö. Purkutalkoot-hankkeen toimenpide-ehdotuksena todettiin, että myös perusopetuksen työelämäyhteyksiä tulisi lisätä ja alueen elinkeinoelämän ja oppilaitosten yhteistyötä tulisi kehittää ^[1]. Mielenkiintoista onkin, millä tavoin ammatillisen ja ammattikorkeakoulutuksen ja työelämän yhteistyötä sekä osaamista voitaisiin paremmin hyödyntää perusopetuksessa ja lukiossa. Voidaanko esimerkiksi taito- ja taideaineiden ja ammattialojen yhteyksiä tehdä paremmin näkyväksi sekä lisätä opettajien ja oppilaitosten välistä yhteistyötä? Alueen työnantajat ovat myös omiaan tuomaan esiin monipuolisia ammatillisia roolimalleja ja vaihtoehtoja koulutusvalintojaan pohtiville nuorille.

Lopuksi on myös hyvä nostaa esiin kysymys nuorten osallisuudesta. Miten ammatillaiset voivat tukea nuorta itseohjautuvuuteen ja osallisuuteen omassa elämässään? Annetaanko nuoren ajatella itse ja tuetaanko nuoren valmiuksia nähdä itselleen erilaisia mahdollisuuksia ja osaamisyhdistelmiä tulevaisuuden työelämässä? Keskeistä onkin nuoren aito kohtaaminen, kannustaminen sekä tahto auttaa nuorta omien tavoitteiden ja unelmien saavuttamisessa tai niiden löytämisessä.

Lähteet

- ^[1] ^{abcdeghi} Murto, V., Vieno, A., Inkinen, A., Reinikainen, R. & Saari, J. 2018. Toisen asteen ammatillisten koulutusvalintojen sukupuolettuminen ja nuorten epätyypilliset valinnat. Policy brief 18. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta. Hakupäivä 10.6.2018. <https://tietokayttoon.fi/julkaisu?pubid=26202>
- ^[1] Suomen virallinen tilasto (SVT): Koulutukseen hakeutuminen [verkkojulkaisu]. ISSN=1799-4500. 2016. Helsinki: Tilastokeskus. Hakupäivä 9.6.2018. http://www.stat.fi/til/khak/2016/khak_2016_2017-12-13_tie_001_fi.html
- ^[1] ^{ab} Pekkarinen, Elina & Myllyniemi, Sami (2018, toim.) Opin polut ja pientareet. Nuorisobarometri 2017. Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusseura & Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2018/03...>
- ^[1] Herranen, J. & Souto, A-M. 2016. Vapaus valita toisin? Ammatillinen koulutus koulutusmyönteisten nuorten kunnianhimoisena valintana. Teoksessa H. Silvennoinen, M. Karalahti & J. Varjo (toim.) Koulutuksen tasa-arvon muuttuvat merkitykset. Kasvatustieteiden tutkimuskeskuksen vuosikirja 1. Helsinki: FERA, 195–227.

Metatiedot

Nimeke: Koulutusvalinnat vaikuttavat yhä sukupuolten tasa-arvoon – opettajien ja ohjaajien tuki nuorille on tärkeää

Tekijä: Halonen Laura

Aihe, asiasanat: ammatinvalinnanohjaus, ammatinvalinta, koulutus, koulutusvalinnat, sukupuoli, tasa-arvo, tasa-arvokasvatus

Tiivistelmä: Koulutuksella on merkittävä vaikutus sekä naisten että miesten asemaan työmarkkinoilla, työuraan, palkkaukseen ja muihin elämään kiinteästi kytkeytyviin asioihin. Koulutuksellinen eriytyminen eli sukupuolen mukainen segregaatio näyttäytyy naisten ja miesten erilaisina urapolkuina ja rajoittuneina koulutusvalintoina.

Artikkelissa esitetään sukupuolettuneiden koulutusvalintojen syitä tuoreen nuoriso- ja opiskelijatutkimuksen kautta sekä pohditaan opettajien ja ohjaajien keinoja edistää tasa-arvoa koulutuksen kentällä sekä tukea nuoria löytämään mahdollisuuksia ja erilaisia tulevaisuuden näkymiä. Tutkimusten perusteella opettajat ja ohjaajat eri kouluasteilla ovat keskeisessä asemassa ohjaamassa nuoria kohti ammattia ja uraa. Keskeistä onkin tällöin tunnistaa omia asenteita ja toimintatapoja arjessa sekä sitä, millaisilla pedagogisilla ratkaisuilla edistetään tasa-arvoa ja millaisilla tiedostamattomillakin valinnoilla vahvistetaan segregatiota.

Opettajan ja ohjaajan ydintehtävää ja osaamista on myös tasa-arvonäkökulmasta vahvistaa nuoren kykyä ajatella itse ja tukea nuoren valmiuksia nähdä itselleen erilaisia mahdollisuuksia ja osaamisyhdistelmiä tulevaisuuden työelämässä ja urapolkunsa rakentamisessa.

Julkaisija: Oulun ammattikorkeakoulu, Oamk

Aikamääre: Julkaistu 2019-10-21

Pysyvä osoite: <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe201901283329>

Kieli: suomi

Suhde: <http://urn.fi/URN:ISSN:1798-2022>, ePooki - Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut

Oikeudet: CC BY-NC-ND 4.0

Näin viittaat tähän julkaisuun

Halonen, L. 2019. Koulutusvalinnat vaikuttavat yhä sukupuolten tasa-arvoon – opettajien ja ohjaajien tuki nuorille on tärkeää. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 64. Hakupäivä xx.xx.xxxx. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe201901283329>.